

КОНСТАНТИН КОНСТАНТИНОВ НА ШИРОКИЯ ПЪТ

chitanka.info

Два високи стари бряста, долепени горе с клоните си, полускриват отдалеч малката кръчма. Тяхната голяма синьочерна сянка тежи върху земята като мокра. Гъста, гореща тишина виси във въздуха.

По широкия път за града не се мярка жива душа. Рано е. Дългият съботен следобед няма край. Хората са пръснати по къра и селото изглежда пусто. До времето за автобуса, който превозва от далечната железопътна станция до града и спира тук по-дълго, има още около час.

От една уличка на селото се показва жена в басмена рокля и тръгва бавно през площада към кръчмата, пазейки се с ръка от слънцето. Едра, пирамидална, с пола по-къса отпред поради големия корем, тя върви разклатено и отпуснато като болна гъска. Подире ѝ мързеливо крачи шест-седемгодишно момиченце с две руси косички, които стърчат от двете страни на вратлето му, и нарочно рови с боси нозе прахоляка.

Отсред площада жената размахва към кръчмата някаква илюстрирана картичка и вика:

— Владко-о!...

Поспира, засмива се и отново вика. Гласът се разлива в напечения въздух и угасва. Това е жената на пощенския началник в селото и дъщеря му, които всеки следобед идват да посрещнат и изпратят автобуса.

До варосаната стена на кръчмата са наредени две-три голи маси, дъсчена пейка и няколко бурета с цъфнал олеандър. Никакъв човек не се вижда в сянката.

— Владко-о!... — прозвучава трети път над площада.

Най-сетне в черната дупка на вратата се появява лице, оглежда наляво-надясно, един гологлав мъж бавно се измъква отвътре и се отпуска на пейката. Очите му се плъзгат по тая отдавна позната гледка: площада отсреща, огрян от слънцето като голямо бяло платно, простряно да съхне, жълтото здание на кметството, до него — бетонната кутийка на автобусната станция и зад тях — степените в далечината селски къщи. Той е нисичък, топчест, с небръснато от два дни розово лице с леко къдрави кестеняви коси, още объркани от следобедния сън. Жерсената му риза, прилепнала на изпъкнали, почти женски гърди, е с къси ръкави, от които излизат бели, тлъсти ръце.

Босите му нозе са обути в сандали е високи токове, които приличат на копита.

Началничката пристига под брястовете все така, размахвайки хартийката:

— Казвай, от кого е?...

Владко става, взема картичката, познава почерка и цял светва. Очите му, замъглени и щастливи, гледат, без да виждат, но вече е съвсем разсънен. Сяда отново и чете.

Жената се тръшва до него и изпъшква от горещина.

— Пристигна със снощната поща... Ама аз исках сама да ти го донеса...

Примъква се още по-близо до момъка и навежда глава над писмото. Нейното жълтеникаво, остро лице с тънък нос и редки едри зъби потреперва нервно, като че от време на време тя решително отрича нещо. При всяко трепване косите ѝ избелялокафяви и разпуснати отзад по модата, със завит пашкул над челото, гъделичкат бузата на момъка. Ала той не усеща. Той е прочел вече писмото, обръща картичката, дълго гледа цветната снимка, после отново почва да чете.

Дълбоката лятна тишина е все тъй ненарушима. Сегиз-тогиз зацърка невидимо жетварче и спре внезапно, както е почнало. Тогава в отново настъпилото мълчание се чува само изпърхване на някое птиче в брястовете и още — оня едва доловим неопределен шум на полето през лятото.

— Кажи де, от кого е? — бута го с лакът началничката и езикът ѝ мокри тънките мораво боядисани устни. — Не можах да го прочета... написано на немски...

Владко дига глава и я гледа със същите усмихнати, неவிждащи очи. Той не се възмуцава, нито се учудва. Тука е така. Никой не може да има тайна от никого. Всеки знае всичко за другите. Те са като попови лъжички в локва вода: голи, наблъскани един до друг, всеки миг допрени с телата си.

Между буретата с олеандъра е седнала дъщерята на пощенския началник, нарежда някакви парцалчета и си говори самичка.

Владко се извъръща към вратата и поръчва със своя мек, сипкав глас:

— Тошо, дай една лимонада на малката! И бавно добавя, като че мечтае:

— Сестричката се обажда... От Александрия... Работили в „Еден“ с един италиански импресарио... Хвали се.

Извъръща най-последно лице към жената и кима усмихнат:

— Мерси, мадамчик, за доброто известие? Мерси!...

Ей този равен, невинно-порочен поглед на неговите зелени очи и тая смътна усмивка началничката никога не ще може спокойно да понася. Тя цяла изгаря, клати глава, раменете ѝ потръпват като разтърсени от електричество.

От розовите цветове на олеандрите се носи гъст, сладък аромат, смесва се с мирис на динени кори и виси във въздуха, без да се развява.

— „Еден“... Бели смокинги... Естрада от седеф като мида... „Жипси бар“ в Генуа... Ех, мадамчик, мадамчик, думи нямам!...

Той въздъхва, отпуска глава на дланта си, загледан в пространството. В другия ъгъл на площада, от кметството, излиза стражар по риза, прикляква до стъпалата и почва дълго и старателно да чисти чизми. Отдалеч, през горещия блясък на слънцето, с тия еднакви движения той прилича на нагласена механична играчка.

Тука, на една от масите, незабелязано се е промъкнал възстар мъж с изнищено бомбе и галузник. Лицето му е четинесто, посивяло, с малки очички. Паскал, някогашен писар в града, сега пенсионер, който цял ден се върти из кръчмата и прави заявления на селяните.

Момъкът не поглежда никого, гласът му става приглушен:

— Когато се случи това — той попипа гърлото си, — вярвай бога, два месеца бях като луд. Щях да се давя, вярно ти казвам!... Някаква мизерабелна грипа, две седмици на легло... и из един път: гласните връзки... Гласните връзки поразени!... Същински катаклизъм, ужас!... Думи нямам, мадамчик!...

Ръката му се е отпуснала върху ръката на жената и пръстите му машинално почукват върху нейните. Тя се притиска до него, очите ѝ жадно търсят неговия поглед.

— Четири години!... Как изминаха?... Мислех — капут! Свърши се, няма живот отсега нататък!... Няма вече градове, няма рампа... финита „Трио Систерс Валдемар“...

— Ами аз... аз? — размърдва се жената. — Питаш ли ме как съм изкарала осем години?

— Знам... знам... — отвръща с лека гримаса, той и отново я потупва по ръката.

Дано днес поне тя не започне пак: как е расла като дете — охолна и галена, — как е свършила стопанското училище, какви богати и добри младежи са я искали. Как се е халосала („Господ ума ли ми взе или някой магия ми направи!“) — в един никакъв пощаджия, че се заровила жива в това мръсно село... Как после родила първото си дете мъртво и оттогаз нервите ѝ се повредили и как един ден ще ѝ притъмнее, ще зареже и мъж с къща, ще замине в града и ще отвори там шапкарски салон... Всичко това Владко го е слушал сто пъти. Сега той цял е другаде, много време назад: той вижда себе си, четиринадесет-петнадесетгодишно момче, тръгнало с двете си сестри, кабаретни артистки, по света. Те обикалят пристанищата на Изтока, кръстосват из Румъния, спират във всеки град на Дунава... Сестрите му са ексцентрични субретки, той, изпърво само акомпанятор, после — шлагерен певец... До онзи страшен ден, от който му остана само този сипкав, задавен глас... После?... После прибирането при бездетния стар вуйчо, който държеше тук ханче и го остави със завещание на него. Оттогава, вече собственик на заведението, Владко има само „ресторанта“, а кръчмата я нае Тошо... Ето тия неща се превъртат през очите му, но сега всичко изглежда толкова далечно и чуждо, като че се е случило с друг.

Листата на брястовете зашумоляват, лек ветрец дига пушилка по площада. Изотзад, дето е дворчето на кръчмата, лъхва силен мирис на бъз и джибри. Към площада се чува тропот на кола. След малко пред кметството спира кабриолет, в който седи мъж с нова ловджийска униформа, пушка и две кучета при нозете му.

— Я, авджиите, авджиите! — обажда се Паскал... — Агрономът е дошъл пак за кмета... Да му мислят пьдпъдъците... — изкикотва се той. — Досега барем една гарга не съм видял да донесат...

От кметството излиза друг мъж с метнато през рамо чифте, качва се и кабриолетът бързо завива по мекия страничен път към нивите.

Жената се навежда към Владко и шепне:

— Моят, щом разбере, че са отишли, ще хукне и той... Утре затъ, е неделя... Да не забравиш!...

Момъкът не отговаря. Той отново гледа картичката, обръща я, вее си с нея. На лицето му е застинала смътна полуусмивка. В тишината,

по-гъста от преди, няколко лястовици се стрелват с къс, тревожен цвъртеж. По едно време светлината намалява, всичко изведнъж става безцветно. Един огромен облак е закрил слънцето и целият запад е куршуменотъмен. Ала на изток небето все така ослепително синее, като неистинско, и осветлява само малка част от далечното поле. Внезапна вихрушка дига облак прах, клоните на брястовете се разклащат, заскърцват, зашумяват надълго. Едно малко конче, жълтеникаво и още рошаво, минава тичешком из площада, сякаш без да сгъва краката си, досъщ като детска играчка, и изчезва. Иде буря. Скоро цялото небе притъмнява, денят се превръща на привечер, зловеща и душна. Едри капки затулват тук-там, замирисва на прах и още — някакъв остър мирис на селитра.

Владко прибира столове, чаши и всички влизат в кръчмата. Вихрушката засипва на пристъпи с прах и пясък стъклата, нахлува за миг вътре и пак се запилява. До вратата спира дребен човек в униформа на кантонер, с торба в ръка и с траур на фуражката. Премигва, двоуми се дали да влезе. Паскал, настанен вече в ъгъла, го зърва:

— О-о, Гено! Влизай де, влизай! Де по туй време?...

Човекът не отговаря, прекрачва прага и сядва при Паскала, като слага торбичката до нозете си. Куртката му е разкопчана поради жегата, лицето му е малко, смръщено и изгоряло, прилично на мушмула. Паскал отново повтаря въпроса. Сетне съзира черната лента:

— Ай, завалията!... За кого е това?... Човекът отговаря неохотно, без да се обръща:

— Жената се помина. Една неделя стана...

— Бре-е!... Ами че как така?... Тя, май, ти беше втора?

— Втора. Няма две години, откак се водим... Пък дечурлигата хептен ситни, най-малкото осем месеца... Отивам на село, имам сестра вдовица. Да ще да дойде за някой ден да гледа къщата...

— Бре-ей!... Тю!... И ти си без късмет, човече!... С първата — тъй, сега и с тази... Тю-ю! Тошо, я дай две шишенца от бай Гена за бог да прости!

Сега вятърът фучи по-силно, нашироко, без да се къса на отделни вихрушки. Едрият дъжд зачестява и чука като камъни по керемидите. В това време до агенцията претрополява и спира каруца. Владко наднича от вратата. От каруцата бързо слиза мъж и жена,

свалят багаж, влизат в агенцията, бавят се малко и след това притичват до кръчмата.

Бурята почва да вилнее. Небе, земя, село, дървета — всичко се е сляло в тъмен въртоп, който бучи, плющи и реве на различни гласове. Сивата мрачина, потопила целия свят, се раздира непрекъснато от мълнии и става още по-зловеща от това, че никакъв гръм не трясва след внезапните блясъци. Навярно някъде далеч беснее още по-силна буря, дето небето се къса от светкавици, а земята, продънена, кънти като в първия ден на хаоса. От време на време в бързите мигновения на неочаквана тишина се чува как скърцат, стенат и шумят брястовете, като че цяла огромна гора се превива и бучи страховито. Всичко се е притаило — и вън, и тук, в кръчмата, дето сякаш са останали единствените живи хора в света. Ала постепенно вятърът почва да отслабва, затихва, отминава другаде и изведнъж руква пороен дъжд. Той пада на гъсти, отвесни, дебели жици, които се забиват яростно в земята, с равен плясък на огромна, стичаща се вода. Мрачината слабо просветва и мълчаливите мълнии лъкатят вече само в края на хоризонта.

В кръчмата е пълно, задушно и мирише на мокра вълна. Отвън неколцина селяни, застигнати от дъжда, стоят под стряхата. Други са се настанили вътре по масите или чакат до вратата. В ъгъла Паскал и кантонерът се черпят и разговарят вече оживено. Помещението е общо: „кръчма-ресторант“. Три-четири маси с покривки и върху тях чашки с натопена латинка сочат отделението на Владко. Там, с праметнати крака, оголени до коленете, седи началничката, отпуснала на стола огромното си тяло, с огледалце в ръка, и черви устните си. Главата и потреперва, като че тя води мълчалив разговор със себе си. Детето се върти наоколо, къса листчетата на едно цветче и си тананика тихичко.

На съседната маса седят новодошлите от каруцата. Мъжът е сложил до себе си дървено сандъче, боядисано в черно. Жената носи свитък големи цветни хартии. Тя е слабичка, крехка, почти момиче, облечена в тъмна рокля с къси ръкави. Тънките ѝ ръце, както и лицето, нежни и бледи, са опрашени, не съвсем чисти, като че тя отдавна е изоставила всяка грижа за себе си. Проста шарена кърпа, вързана под брадичката, прибира русите ѝ коси, опънати назад. Мъжът е гологлав, силно мургав, с открита шия и черни къдрави коси. Очите му са

толкова черни, че дори бялото е синкаво, и остро лъщят. Тънки мустачки се спускат надолу, скриват ъглите на устните и придават на лицето му израз на нещо източно. Те поръчват шише сода и мълчат. По детския образ на жената със светли, празни очи е изписана умора и някакво враждебно равнодушие. Тя седи облежната на стола си, гърбом към вратата, не гледа никого и не чува нищо. След малко мъжът става, развива от свитъка голям жълт афиш, окачва го на един гвоздей до прозореца и пак мълчаливо сядва.

Дъждът шуми вече по-спокойно, насреща площадът почва да се съзира, заприличал на блато, чувствува се, че във небето е станало по-светло. Край стената пробягват селяни с обърнати наопаки кожуси.

Изправен срещу провесения афиш, Владко внимателно чете и лицето му от миг на миг все повече се озарява от широка, развълнувана усмивка. Афишът съобщава за предстоящата в близкия град „единствена демонстрация на д-р Хинду, магистър на тайните науки, първия българин-факир, живял 12 години в Индия, спиритист, змиеукротител на гърмящата змия — конструктор, окултист — и на *Мис Кет*, медиум-феномен, прекарала две седмици в гробницата на египетските фараони...“ Обещават се още ред чудесни неща: четене на мисли, хипнотизиране на публиката и пр.

В последната минута Владко е при масата на двамата. Той се кланя усмихнат, трогателно внимателен и услужлив, представя се и в две думи разказва своята история. Нарича се скромно „артист в оставка“, иска да ги черпи, той е домакин тука, те — негови гости, не бива да се стесняват.

Мъжът отговаря накъсо и беззвучно, почти без да отваря устата си, само очите му блясват набързо с любопитен израз. Сега домакинът узнава, че двойката е само пътьом тука — чакат автобуса за града. Там вече имат ангажиран салон за утре вечер. Пристигат от съседното село, дете преди два дни е имало голям местен събор.

— Ами мис Кет няма ли да хапне? Вместо нея се обажда мъжът:

— Тя се храни само веднъж на ден.

— А! Затова е така... нежничка! — с възторжено умиление казва Владко и погледът му не се откъсва от сивосините отсъстващи очи и от тия восъчни пръсти, които оправят уморено забрадката.

— Чакайте!... Кого ми напомня?... Кого ми напомня?... — свива очи момъкът и сипкавият глас мелодично се проточва: — Ах, да!

Чакайте!... Сетих се! Да! Познавате ли, колега, Вертински?... Романсите на Вертински, нали си спомняте?

Той гледа възбудено двамата и продължава:

— „Модел из Пакена“... После... как беше?... „У бога на бал“... — Той затананиква една фраза.

Магистърът на тайните науки дъвче къс месо и само кима с глава, налива чаша и се чуква с домакина.

Владко е пламнал цял и не спира:

— Преди години в „Алхамбра“, в Цариград, той гастролираше заедно с нас... Аз бях малък още — но няма да го забравя, докато съм жив!... Думи нямам! Та ето, госпожица Кет досъщ прилича на него, като че му е сестра!

И той гледа отново с влюбени очи момичето.

— Тя ми е жена — обажда се невъзмутимо мъжът. — Мис Кет е псевдоним.

Началничката отдавна е вече в тревога от неочакваното оживление на Владко. Тя става, отива до вратата, връща се, после примъква един стол към масата на новодошлите и се вмесва в разговора.

Владко не я запознава, хвърля през рамото си едно: „Моля ти се, мадамчик, не прекъсвай доктора!“ — и се обръща, без да се занимава повече с нея. Жената седи известно време, разтърсва рамене, после става, като стрелва със зъл поглед цялата маса. Тя сяда в ъгъла при Паскал, обляга на ръка треперещата си глава и хапе устни.

Тук беседата вече е много сърдечна, шишенцата с ракия тракат, вдовецът шумно въздиша, а Паскал го утешава:

— Хай, бог да прости умрелите, Гено, на живите — живот и здраве. Пък ти не се предавай толкоз!... Имаш право на още едно венчило! Че... то да не дава господ, ама и четвърти път може, щом дядо владика позволи!... Ти да си жив!...

Между това дъждът вече е престанал, небето се е разкъсало, виждат се тежки облаци, които бързат към изток. Хората излизат навън и се пръскат. В кръчмата става весело и по-тихо. По площада, залят с тиня, измокрено дете кара две говеда. Стените на кметството са станали кафяви от дъжда. В брястовете се чува усилен цвъртеж на птичета. Хладина, мирис на влага и на кал влиза в кръчмата.

Сега гостът е вече приказлив, гледа дълго Владко със своите остри, смущаващи очи и въздъхва насмешливо:

— Е-ех, мистър Владимир...

Момъкът се усмихва стеснено.

— ... И вие ли се случихте къдрокос?... Нещастни хора сме ние, хората с къдриви коси!...

Владко все още недоумява.

— Кармата на къдрокосите е такава!... — отсича другият, примижава и млъква.

Владко поглежда набързо младата жена, иска да каже нещо, но се спира. После се навежда тайнствено към мъжа, посочва с очи черното сандъче и шепне:

— Спи ли?...

Другият не разбира.

— Гърмящата! Нали е вътре?...

Мъжът кима мълчаливо, после се обръща към младата жена и казва нещо на неизвестен език. Тя трепва като пробудена, оправя коси, взема свитъка с афишите. Готвят се да стават.

Владко гледа ту единия, ту другия. В очите му трепти някаква молба, някакво решение, което не смее да изрече. Най-сетне той обръща лице към мъжа и със засъхнал глас казва:

— Вижте какво, колега. Не искате ли да наредим един спектакъл тука? За другата събота. А? Аз ще ви стана импресарио... — усмихва се умолително той — безплатен!... Ще уредя всичко: салона на училището, общинския барабан, всичко! За нищо грижа няма да имате! А за храна и квартира — ще бъдете мои гости. А?...

Мъжът го гледа учуден, ала момъкът не му дава да отговори веднага.

— Селото е голямо, на кръстопът... Вярно, че не е сезон, но все ще съберем стотина души, че и повече даже. А на мене, ако позволите, ще ви бъда конферансие, ще ви представя на публиката и между вашите продукции — ще взема един номер. Само едничък!... С мундхармоника!

Той отново умолително се усмихва:

— Едно време, в триото, чудесно свирех. Пеех куплети, а рефрена — с хармоника... Сега остана само рефрена!...

Замълчава и добавя тихо:

— Четири години не съм излизал на сцена! Думи нямам!... Но вие не се страхувайте, няма да ви засрамя!... А? Кажете?

Мъжът сбърчва вежди, мълчи, после поглежда дълго към младата жена, пак мълчи и най-сетне разрешава:

— Може.

Владко цял подскача:

— Ах! Браво! Чудесно! Благодаря, благодаря ви от душа и сърце!...

Той стиска ръцете им, усмян до уши, забравен от радост.

— Вие за нищо няма да се грижите! Оставете ми само един афиш и в петък ви чакам! Нали? Ах, благодаря, благодаря.

Отвън се чува тръбата на автобуса. Кантонерът мята торбичката през рамо, разплаща се и излиза заедно с Паскал. Другите също се прибират и тръгват за агенцията.

Небето се е изчистило съвсем — гъстосиньо и бездънно. Само на изток пласт тъмни облаци натиска хоризонта. Въздухът е бистър, влажно ведър, напоен с мирис на зеленина. Засмяно и като изкъпано слънцето, готово да залезе, грее мократа земя и дървесата, от които се ронят капки. Многобройни шумове и звуци изпълват пространството, целият невидим живот, притихнал за един час, бърза сега да заяви за съществуването си.

При автобуса пътниците се суетят, вземат билети, товарят багаж, нагласяват се. Владко помага на своите нови приятели, подава куфари, шепне на шофьора да им даде хубави места. Най-последно всички се натъкмяват, клаксонът реве дълго и колата потегля тежко с хъркане и гърмол.

— На добър час! Довиждане! А биенто! — маха с ръка Владко — До петък!... — изтичва той след автобуса, повтаря: — Петък!... — Отново маха с ръка усмихнат, докато колата се скрива зад ъгъла.

Сега изведнъж всичко се променя. Става тихо, обширно и празно. В двора зад кръчмата грухти свиня, селската камбана бавно бие за вечерня. Слънцето залязва. Една златиста неподвижност пронизва нещата.

Момъкът дълго стои облегнат на вратата, с унесено лице. Сетне изведнъж се врътва, затропва със своите високи сандали към

вътрешната стая и скоро излиза с малка устна хармоничка в ръка. Сяда на масата, дете бяха гостите, хваща с две ръце малкия инструмент и леко го плъзва по устните си. Затваря очи и веднага една тиха, гъвкаво страстна екзотична мелодия заплаква в потъмнялата кръчма.

Вън под брястовете сядат двама-трима селяни, чукат по масата. Тошо носи шишенце ракия. Една глава наднича вътре:

— Карай, Владко!...

Момиченцето на пощенския началник се е изправило срещу момъка и го гледа в устата като омагьосано. След малко влиза майката, дръпва детето за ръка и му вика със задавен от яд глас:

— Марш в къщи! Тук ли ти е мястото!

Детето избягва до вратата. Цяла трепереща, жената сяда срещу Владко, подпира глава на длан и мълчи.

Вън вече се е здрачило. От полето се връщат жени със запретнати поли, боси и изкаляни. Пред вратните мучат говеда. Тошо запалва лампата над тезгяха и отива до чешмата за вода.

— Не мога вече! — избухва задъхана жената. — Не мога! В други ден си отивам! Да знаеш!... Заминавам при майка си и няма да се върна. Чуваш ли?

Тя диша тежко, главата ѝ подскача, очите ѝ пронизват момъка. Той не отговаря, сваля хармоничката и извърща поглед навън. Жената чака минута-две и повтаря като в припадък:

— В други ден — чуваш ли?

Той пак мълчи, после се усмихва кротко и я потупва по ръката:

— Хайде, мадамчик, остави тия работи!... Няма да заминеш, нали знам?... Защо да се лъжем?... — Махва с ръка и добавя. — Де ще вървиш ти... де ще се дяна и аз... посем-сега?... Остави това!...

Жената става, гледа го с ненавист и изсъсква:

— Ще се махна! Ще видиш!... Ще се махна, да ти олекне!... — и се запътва към вратата. Ала внезапно устремът ѝ се пречупва, тя бързо се връща, навежда се към него и му шепне, хълцайки:

— Таз нощ ще те чакам. Моят отишъл на лов... Кметът и агрономът го извикали... Ще те чакам... Чуваш ли?...

При вратата тя грабва дъщеря си, плясва я през бузата и тръгва към къщи. Момиченцето се разплаква и откъм тъмния площад се чува проточен детски хленч.

Владко дълго остава така неподвижен, отсъстващ, загледан към жълтия афиш, който едва се съзира в мрачината.

По едно време във се чува шум на автомобил. Момъкът трепва. Тежък камион с един фар пухти насам и спира пред заведението. Двама души в кожени куртки слизат, питат за вечеря, поръчват вино. Владко се пробужда, запалва лампата на „ресторанта“, приготвя една маса и отива в кухнята да подкладе огъня.

1939

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.